

DE LA REVOLTA A LA GUERRA DE CATALUNYA (1640-1641)

Correspondència entre Pau Claris i la ciutat de Girona

JOAN BUSQUETS

DEPARTAMENT D'HISTÒRIA COL·LEGI UNIVERSITARI
DE GIRONA (U.A.B.)

Aquest estudi tracta d'un moment crucial de la «Guerra de Catalunya» (1640-1659). De com es passa d'una simple revolta popular a una guerra oberta. D'una protesta de la pagesia a una insurrecció nacional. És a dir dels preparatius de la secessió. I de quin paper va tenir-hi la nostra ciutat.

La guerra dels «segadors» és un fenomen polític d'una gran complexitat. D'una banda, forma part d'un conflicte internacional, la guerra dels Trenta Anys, i, de l'altra, és una guerra interna d'Espanya que empeny a la desintegració dels estats de la monarquia. Tampoc no és clar que la revolta pagesa que va esclatar aquella primavera de 1640, principalment a les comarques gironines, i la guerra de secessió siguin ben bé el mateix, com voldria la narrativa popular. De fet cal considerar-los dos episodis diferents, a continuació l'un de l'altre¹. Els «segadors» o camperols que van revoltarse contra els soldats que atropellaven el país, obligant-los a retirar-se primer a la costa i després al Rosselló, no tenen res a veure amb les autoritats catalanes que van menar el país a separar-se d'Espanya. La revolta popular s'estén des del Vallès a l'Empordà i ateny el seu cim en l'assassinat del Virrei a Barcelona el 7 de juny de 1640, diada de Corpus. En aquest moment la Generalitat i els Consellers són els primers interessats a cercar l'ordre.

Mentrestant els polítics, l'equip revolucionari de Pau Claris, després d'un llarg període de tibantors, greuges i malentesos amb la Cort de Madrid, preparen la rebel·lió que havia de culminar amb la separació del Principat.

Entre aquests dos episodis hi ha una única relació: la revolta camperola va servir de pretext a Madrid per projectar la invasió de Catalunya i a la Generalitat per organitzar la defensa del Principat contra l'exèrcit d'Espanya. En aquest moment ja no són els «segadors», sinó les autoritats i institucions catalanes que es posen al davant de la Revolta.

La rebel·lió popular s'estén cap al nord, de Barcelona al Portús, i té lloc a la primavera de 1640. Els soldats del rei fugen cap al Rosselló i a l'Aragó. Només queden dos cossos d'exèrcit al Principat: l'un a Roses i l'altre a Tortosa.

1. CAPTENIMENT DE LES CIUTATS

Les ciutats de Catalunya no feren causa comú amb la revolta pagesa, més aviat se'n defensaven. De fet, les ciutats havien de fer front a un doble perill: d'una banda, els camperols revoltats, de l'altra, l'exèrcit dels «tercios». Les autoritats de Catalunya juntament amb les ciutats miren de frenar la revolta del camp i, a la llarga, la capitalitzen a favor seu posant se al davant d'un alçament que té un altre signe: la defensa política i la separació del Principat.

El juliol, a Barcelona la revolta és controlada totalment pel Consell de Cent i la Diputació. A algunes ciutats es desencadena aleshores una contrarevolució, per exemple a Tortosa. Però a la majoria, darrera una aparença pacificadora, les autoritats comencen a desvetllar els preparatius per la defensa de la terra. De fet serà una guerra de secessió. Les rivalitats i les diverses faccions entre els catalans fan que aquests preparatius degenerin en una autèntica guerra civil².

Pau Claris tem que la resistència d'altres ciutats a la revolta camperola evolucioni també cap a una contrarevolució de signe pro-espanyol semblant a la de Tortosa, i per això s'afanya a convèncer a les diverses ciutats que es preparin per la defensa. La correspondència de Pau Claris és constant i reiterativa, per aconsellar i encoratjar a les ciutats els preparatius de la guerra.

En aquest treball presentem un conjunt de 13 cartes de la segona meitat de 1640 i del 1641: cinc de Claris als jurats de Girona i diverses cartes dels jurats i d'altres no-

* Les sigles més freqüentment citades són: ACA, *Arxiu de la Corona d'Aragó*, Barcelona; AMG, *Arxiu Municipal de Girona*; ACG, *Arxiu de la Catedral de Girona*; BNM, *Biblioteca Nacional de Madrid*; AIEG, «*Anales*» de l'Institut d'Estudis Gironins.

¹ «Tan sols el simplisme de la història anecdòtica pot identificar la revocació dels segadors i llur irrupció a Barcelona el dia de Corpus, 7 de juny de 1640, amb l'aixecament de Catalunya contra Felip IV»: M. BATLLORI, *Els jesuïtes i la guerra de Catalunya*, a «Catalunya a l'època moderna. Recerques d'història cultural i religiosa», Barcelona, 1971.

² J.H. ELLIOTT, *La revolta catalana 1598-1640. Un estudi sobre la decadència d'Espanya*, Barcelona, 1966, pàg. 38. A més d'Elliott, per aquest temps cal consultar sempre J. SANABRE, *La acció de França en Catalunya en pugna per la hegemonia de Europa (1640-1659)*, Barcelona, 1956. BASILI DE RUBÍ, *Les Corts Generals de Pau Claris*, Barcelona, 1976.

tables a la Generalitat que s'emmarquen en aquest context de transició de la revolta a la guerra³.

Els diputats, com a primers representants d'un govern autòcton, es manifesten oposats a la revolta camperola. Són uns pacificadors una mica indolents, però clarament contraris. A la llarga se n'aprofitaran i la transformaran en la guerra de separació.

Un cop expulsats els terços, empaitats pels pagesos aïrats, la tranquil·litat torna momentàniament al país, però es manté una vigilància atenta i agressiva cap a les fronteres del Rosselló i d'Aragó per on es temia que podien tornar a entrar els soldats a envair el Principat. Al projecte de represàlies per part espanyola, quan a la Cort ha triomfat el criteri de duresa envers Catalunya, aquesta respon amb una idèntica política bel·licista i prepara la seva defensa⁴.

A Madrid, en canvi, sembla que hom identifica la revolta camperola amb la sedició política del Principat i es parla de traïció dels catalans. Els era sospitosa la passivitat de les autoritats i dels estaments, i es queixaren que no haguessin aturat els assassinats dels ministres reials i, especialment, del Virrei. Ben expressivament Olivares es nega a rebre els ambaixadors de Catalunya car «diu amb sorna» no creu que representin la Diputació i la ciutat de Barcelona, sinó els segadors⁵.

2. GIRONA ES DEFENSA CONTRA LA REVOLTA CAMPEROLA

En general, les ciutats catalanes s'havien de defensar dels pagesos revoltats, intensificant la vigilància i el control a l'entrada. Es tracta de classes amb interessos contraposats i no hi ha avinences ni pactes. A l'aguait de qualsevol moviment sospitós, els ciutadans tancaven les portes. Així s'esdevé a Barcelona, Girona, Vic, Lleida, Cervera, Balaguer, Manresa i a altres ciutats del país.

A Barcelona, després dels cinc dies d'anarquia que seguiren a la mort del Virrei, els segadors abandonen definitivament la ciutat. L'11 de juny el Conseller en Cap aconseguí fer-los sortir amb el pretext que Girona estava en perill de ser atacada pels «terços» i que calia córrer a defensar-la⁶. Barcelona queda així pacificada després del «Corpus de Sang». D'una banda els revoltats han abandonat la ciutat i de l'altra els soldats han estat arraconats al Rosselló. L'absència d'aquest doble perill per la pau, dona confiança a la ciutat que tant considera enemics els segadors com els «terços». El representant de Manresa a la capital del Principat escriu als consellers de la seva ciutat en aquests termes tranquil·litzadors: «*Apar estem ja en el paradís al respecte del que estàvem... Los soldats del Rei Nostre Senyor són ja fora de Catalunya i per ara no es tem*

(que) tornin, ans s'espera buidaran també el Rosselló on de present es troben»⁷.

La tranquil·litat de Barcelona, doncs, que tant satisfà a la classe dirigent, s'obté per l'allunyament dels segadors i a l'ensems dels soldats del rei. No deixa de ser una constatació confusa i ben significativa si es mira amb atenció el que escriu el síndic de Manresa el mateix dia que els segadors han abandonat la capital.

Girona té una actitud semblant, havent-se de defensar alhora dels «terços» i dels pagesos sublevats.

La ciutat de Girona era llavors la tercera de Catalunya en ordre d'importància, després de Barcelona i de Perpinyà. S'aproximava als 7.000 habitants. Després venien Lleida, Tortosa i Tarragona⁸. La zona de Girona era encara una societat eminentment agrària: d'aquí ve l'impacte a les nostres comarques de l'alçament camperol, i ben especialment a la Selva i a l'Empordà, i a la mateixa ciutat de Girona. El govern de la ciutat estava en mans d'un patriciat urbà constituït per burgesos i també per nobles que, des del començament del xvii, havien decidit venir a Girona deixant els seus territoris. Girona fou de les primeres ciutats que obrí les portes del govern a la noblesa resident l'any 1601. Perpinyà, ho féu l'any següent. Aquesta aristocràcia d'hisendats residents a la ciutat s'anava identificant amb els altres ciutadans, igualment com hi havia mercaders rics que assolien la categoria de noble. Segons Elliott, les classes urbanes a les ciutats de Catalunya el s. xvii són aquestes tres: primerament els nobles i els ciutadans honrats, en segon lloc els mercaders i professionals (notaris, advocats, metges) i en darrer lloc la massa dels ciutadans: artesans, botiguers, servents. Les dues primeres van constituir l'*alta burgesia* i són les classes que dominen el govern de la ciutat⁹. Quatre *jurats* constitueixen el govern de Girona, els quals representen respectivament la noblesa urbana, els ciutadans honrats, els mercaders i el poble dels gremis. En el càrrec de Jurat en Cap s'alternaven cada any un aristòcrata i un ciutadà. Així, pels anys que ens ocupen, el 1640 era Jurat en Cap *Pau Escura, ciutadà*, i era Jurat segon *Francesc de Vilanova, militar*. L'any següent el noble *Rafael Raset* era Jurat en Cap i *Jeroni Fàbrega, ciutadà*, era el segon¹⁰.

La ciutat de Girona, doncs, també se sent amenaçada per l'exèrcit mercenari del rei d'Espanya. El dia 15 de maig, Girona tanca les portes als «terços» que han destruït Santa Coloma i Riudarenes i fugen encaçats pels pagesos. De fet, l'impacte pel saqueig i càstig de la vila de Santa Coloma de Farners per part de l'exèrcit reial, fou molt fort a tot el Principat¹¹. El mateix bisbe de Girona, que no era català, escriu al Virrei del greu perill i inconvenient que els «terços» que han incendiat i devastat les poblacions de la Selva acampin ara prop de la ciutat: «*Con igual afecto y puntualidad ha acudido siempre esta ciudad en cuanto se ha ofrecido del servicio de su Majestad, así en*

³ Sobre aquest tema hom troba abundosa documentació a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, *Generalitat*, tant als lligalls de «Correspondència oficial» com als volums de «Lletres tramesas». Aquí fem esment en concret de 5 cartes de Claris als Jurats de Girona, 3 dels jurats a la Diputació, 4 de Claris al bisbe, 2 de Claris als ambaixadors (P. Bernardí de Manlleu). Les altres les adreça al Capítol, als consols de Perpinyà, als Jurats de Figueres, als consols de La Jonquera. Les restants són del bisbe i del capítol al Virrei, de l'estament militar de Girona a la Diputació, etc.

⁴ SANABRE, *La acción de Francia en Cataluña*, o.c., pàgs. 79-84.

⁵ «Que no sabía en nombre de quien le hablaban, pues los concellers estaban vivos, los diputados, vivos, los nobles vivos y también los eclesiásticos; que habiendo muerto un virrey no hallaba le decían que estaban colgadas las calles de los facinerosos, ni tampoco veía que en nombre de los referidos venía nadie cubierto de luto a pedir justicia de un caso atroz; y que supuesto que quien tenía la mano y autoridad eran los segadores y no la Ciudad y Diputación...»: Olivares als ambaixadors de Catalunya, a SANABRE, o.c., pàg. 80.

⁶ Cfr. ELLIOTT, o.c., pàg. 430.

⁷ El síndic de Manresa des de Barcelona, 11 de juny de 1640; cit. per ELLIOTT, *ibid.*, pàgs. 430 i 433, nota 125.

⁸ Elliott ens dona aquestes xifres: Barcelona, capital del Principat, tenia entre 30.000 i 40.000 habitants, el 10 % de la població total. Cap altra ciutat no assolía ni de molt aquesta quantitat. Segons el cens de 1553 només vuit ciutats catalanes tenien més de 2.500 habitants: Perpinyà 8.775, Girona 6.620, Lleida 5.545, Tortosa 4.940, Tarragona 4.270, Valls 3.325, Vic 2.990 i Reus 2.700. Molts dels habitants de la ciutat eren classificats simplement com a pagesos, és a dir, que en les ciutats més petites no es podia establir una divisió clara entre camperols i ciutadans. Cfr. ELLIOTT, o.c., pàgs. 25 i 26.

⁹ *Ibid.*, pàgs. 123-130.

¹⁰ Cfr. JERONI DE REAL, *Varias noticias y sucesos...*, Arxiu Municipal de Girona. Abans de la narració dels fets, en començar cada any posa la llista dels nous jurats.

¹¹ ELLIOTT, o.c., pàg. 407.

el tránsito de los soldados como en socorrerlos en las ocasiones que se han ofrecido, de que yo soy muy testigo. Témesse que viniéndose estas tropas que están en Santa Coloma alojar junto a esta ciudad resulten inconvenientes inevitables nacidos del poco sufrimiento de unos y de la imprudencia de los otros, lo que sumamente deseo prevenir y evitar...»¹². El bisbe recolza vivament la petició de la ciutat que els soldats passin lluny de Girona. Tan gran era el temor que, la nit del 16 al 17, es provoca un avalot dins la ciutat davant l'avís que els soldats volen entrar-hi: els ciutadans surten al carrer i és considerada una nit de pànic pels habitants de Girona¹³.

Al cap de pocs dies —el 26 de maig— arriben a Girona diverses bandes armades de pagesos i homes de bosc disposats a esperar el terç de Juan de Arce. Comencen a saquejar els convents i a matar els militars que s'hi amagaven. El mateix governador de Catalunya, Ramon de Calders, i els oficials de l'Audiència s'han de refugiar a la Catedral i tenen prou feina per escapar-se, disfressats, la nit del 30, per encaminar-se a peu cap a Blanes i d'allí a Roses.

Com a d'altres bandes, a Girona la rebel·lió dels pagesos troba una certa complicitat en els estaments més baixos de la població i a l'ensems una total ineficiència de les corporacions ciutadanes per frenar l'anarquia. El Jurat en Cap de Girona, Pau Escura, fuig de la ciutat espaiat per què li han destruït dues cases, el Jurat segon ha mort i el tercer està greument malalt. Només el Jurat quart, Antoni Vila, s'ofereix a Calders per fer front a la rebel·lió. L'autoritat local està totalment paralizada.

3. CLARIS PROCURA GUANYAR-SE ELS GIRONINS

Mentrestant Claris aprofita les circumstàncies a favor dels seus plans polítics. Festeja les classes dirigents de la ciutat per guanyar-les a la seva causa. Escriu al bisbe, Gregorio Parceró, elogiant el seu ajut a les reivindicacions del Principat, especialment en condemnar els «tercios», pels fets de Riudarenes i de Montiró, i el consola per les calúrnies i atacs de què és objecte, s'entén de part de la Cort. L'anomena «gran prelat i fidel ministre de Déu, que ni la Generalitat ni el país han dubtat mai... estiga molt consolat i espera de Déu copiós galardó, tant per aquesta calúrnies com per lo zel i afecte de vostre senyoria en complir les obligacions de bon pastor...»¹⁴. Quan Claris, com a diputat eclesiàstic i president de la Generalitat, convoca els Braços per les memorables Corts de 1640, en escriure al bisbe de Girona torna a desfer-se en elogis: «Tenim necessitat de l'assistència d'una persona de tantes parts i qualitat, confiam que puix vostra senyoria en totes ocasions se es

¹² ACA, Generalitat, Correspondència oficial, caixa 31: Girona, 17 de maig de 1640.

¹³ C. PUJOL Y CAMPS, *La revolución de 1640 en Gerona*. «Asociación Literaria de Gerona», Certamen de 1880, Girona, 1881, pàgs. 124 i ss. Les amenaces de l'exercit espanyol a la ciutat de Girona eren ben manifestes i consten en molts documents. És ben explícita una carta que P. Claria escriu al P. Bernardí de Manlleu, ambaixador del Principat a la Cort, el 31 de juliol de 1640: «...Los cabos y soldados se son fets tant insolents que publicament diuen per la Vila de Perpinyà en presentia dels mateixos naturals, que estan adobant sis pessas de artilleria per venir ab ellas sobre Gerona y après sobre Barcelona, y saquejar i robar tota Catalunya, y com los naturals veuen que les mateixas amenasses feien a Perpinyà y les han executades sens haver vist mai càstic algun contra de ells, nos poden persuadir que stan bravatas de soldados.» (ACA, Generalitat, *Lletres trameses* 855, f. 388v.)

¹⁴ Barcelona, 16 d'agost 1640. Carta de Claris a Parceró: ACA, *Generalitat, Lletres trameses*. vol. 856, ff. 14v-15r.

mostrat tant affecte a les coses de la Província, no faltarà en aquestes»¹⁵.

També els canonges de Girona són temptats i esperonats pel seu col·lega Pau Claris. Ells ja havien enviat, juntament amb la ciutat, una ambaixada al Virrei per protestar de les brutalitats dels soldats a les nostres comarques¹⁶. Ara, el que més interessa a Claris és que els canonges facin costat a aquell bisbe que ha excomunicat els terços espanyols, condemnant-los davant l'opinió pública. El preocupava de mantenir ben alçada la bandera que els terços són enemics de la fe i heretges. En això, si el bisbe de Girona es desanimés o s'atemoritzés, convé que els canonges s'afanyin a recolzar-lo: «*Suplicam a vostres mercès sien servits continuar la instància i sollicitar al senyor bisbe de Girona i a son Vicari General continuen les censures i procehiments contra los dits agressors per tots los medis que té i pot Nostra Santa Mare Iglesia*». A la vegada els demana una còpia autèntica del procés de la cúria de Girona contra els soldats per guardar-lo a l'arxiu de la Generalitat i poder ensenyar-lo a qui convingui «*en perpetua memòria i testimoni de la nostra fe i pietat cristiana*»¹⁷.

Sembla que l'actitud del bisbe i dels canonges és molt important pels plans que té la Generalitat. En canvi, als Jurats de la ciutat de Girona, Claris els escriu en termes més generals: el 13 de juny els envia una carta circular demanant-los la col·laboració per pacificar la revolta dels camperols. Encara no és l'hora de la rebel·lió general. L'anarquia provocada pels «segadors» no pot ser tolerada pels diputats, tot i que en part afavoreix els seus plans, i per això demana a les ciutats que procurin la quietud del camp. Aquesta carta als Jurats de Girona s'envia també als Jurats, Cònsuls o Pahers de cinquanta ciutats més¹⁸.

4. REQUERIMENTS PER A LA DEFENSA DE LA FRONTERA

La insistència amb què Pau Claris escriu a la ciutat de Girona es fixa sobretot en un altre objectiu: assegurar la participació activa de la ciutat a la defensa del Principat. Es pot creure que la Generalitat tem una actitud indolent o negativa per part de la ciutat que podria resultar molt

¹⁵ El 28 de setembre de 1640, el bisbe Parceró des de Girona escriu al President de la Generalitat que hi va tot seguit: «*Con toda la brevedad que me sea posible, obedeciendo las órdenes de V. Señoría acudiré a esa Ciudad con grandísimo afecto al servicio de Ntro. Señor, de Su Magestad, que Dios guarde, y bien de este Principado. Dios, a cuya guarda estamos, nos de acierto en todo, nos guie las acciones nuestras y celo de V.S. a su mayor gloria y servicio como yo le suplico.*» El bisbe de Girona va entrar a les Corts Generals el 8 d'octubre, uns 10 dies després d'aquesta carta. Va jurar el mateix dia i, en el seu jurament, especifica: «mentre no contradigui el jurament que vaig fer al acte de la meua consagració episcopal». v. BASSIL DE RUBÍ, *Les Corts generals de Pau Claris*, o.c. pàg. 178, n. 74. Claris havia escrit tres cartes a Parceró instant-lo per acudir a les Corts: les dues primeres son com les dels altres prelats (2 i 25 de setembre); la tercera és especial amb aquest elogi que hem esmentat (és del 2 d'octubre). ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, vol. 856, ff. 51-52, 177 i 143.

¹⁶ L'ambaixador per part del capítol és l'ardiaca Bernat de Cardona i per part de la ciutat el noble Ramon de Xammar. AMG, *Manual de Acuerdos 1640* fols. 47 i 48. Credencials a Cardona: «*Sr. Virrei. Esta ciutat nos ha feta ambaixada per a que junts representassem a V. Exc.ª quant està affligida. Lo donador desta es lo Dr. Don Bernat de Cardona, Ardiaca Major y Canonge desta Santa Iglesia el qual donarà a V. Exc.ª fe y crehensa que dirà y representará per part nostra que ho tindrem a singular mercé.* Els canonges i Capítol de la Sta. Iglesia de Gerona.» (ACA, *Generalitat, Correspondència Oficial*, caixa 31.)

¹⁷ Carta de P. Claris als canonges de Girona, 19 de juny 1640: ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, 855, ff. 328v-329v.

¹⁸ Als magnífics senyors Jurats de la Ciutat de Girona, Lo Canonge Pau Claris. Barcelona 13 de juny 1640. Amb la mateixa data s'envia aquesta lletra als jurats de: Reus, Olot, Besalú, Sant Feliu de Guixols, Perelada, La Bisbal, Figueres, Castelló d'Empúries, Roses, Hostalric, Manresa, Granollers, Cardedeu, La Garriga, Igualada, Vallès, i consols de Tarragona i de Tortosa, i pahers de Balaguer, Tàrraga, Cervera, Agramunt, Lleida, etc. ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, vol. 855, 1639-1640.

perjudicial als plans de la revolta catalana. Però no hi havia motiu de sospita: si Girona fou inoperant i àdhuc còmplice involuntària i desconcertada dels amotinaments camperols, des del començament i sense dubtar-ne mai va prendre part molt activa en la defensa de la terra contra els terços. La sospita que no s'hauria adherit a la insurrecció catalana fins molt més tard, a remolc de la resta del Principat i quan aquest ja estava del tot revoltat, no pot ser acceptada. Fou ja desmentida documentalment per l'arxiver municipal Julián de Chía, el qual afirma que «Gerona estuvo metida en el complot de aquella trama sediciosa desde principios de ella»¹⁹.

Les reiterades cartes del president de la Generalitat, però, permeten entreveure un cert temor o mal confiança que la ciutat no fos del tot prompta com calia. El problema essencial era d'estratègia militar: la vigilància dels passos de la frontera pirinenca era una qüestió tan crucial, que qualsevol descuit o negligència podia malbaratar tot l'esforç de la Generalitat per assegurar la defensa del país i la seva independència. És a dir, tot es podia perdre si l'exèrcit espanyol tornava a entrar a l'Empordà des del Rosselló. Aquesta és la missió que Pau Claris encomana als Jurats de Girona amb molta insistència.

Els temors de Claris, en primer lloc, venien de la gravetat del moment. Però també podien recolzar-se en un cert antagonisme o sospita que hi havia entre les ciutats de Barcelona i Girona des que aquesta última havia assumit temporalment la capitalitat administrativa del Principat en perjudici de Barcelona. Era un episodi prou recent del qual Girona podia considerar-se del tot innocent i que havia estat manibrat des de Madrid. El 1635 el Virrei Cardona i els ministres de l'Audiència Reial, seguint ordres del govern d'Olivares, van traslladar-se a Girona. Aquest afer l'havien debatut llargament al *Consejo de Aragón* i al *Consejo de Estado*, triomfant la tesi del comte-duc que pretenia forçar a Barcelona i a Catalunya perquè col·laboressin al sosteniment de l'exèrcit en la guerra amb França. Va servir de pretext el fet que el Virrei es trobés al Rosselló per dirigir les tropes. Però en realitat fou una mesura de càstig contra Barcelona. El trasllat de l'administració virregnal a Girona fou un desastre pel Principat, i per Barcelona representà una gran pèrdua financera, a part d'una humiliació²⁰. La mateixa administració en patia i no podia actuar bé des de Girona: el Virrei era contínuament a la frontera i l'Audiència quedava inactiva²¹.

D'aquí neix una certa desconfiança de Barcelona envers Girona, que potser influïa en Claris i que queda reflectida en la seva correspondència tan insistent. Volia assegurar-se que Girona no li fallaria.

Ja hem dit que es tractava d'un problema d'estratègia militar. En efecte la serralada de l'Albera, que és la prolongació del Pirineu a les nostres comarques, està tancada per colls molt freqüents i ben situats, i mai no ha representat una barrera per les relacions entre les terres catalanes d'ambdós costats, el Rosselló i el Vallespir per la banda del nord, i l'Empordà, amb les altres comarques gironines per la banda meridional. Per això és tan important assegurar la vigilància dels passos del Portús i del coll de

Banyuls^{21b}. Els «terços» de l'exèrcit espanyol es trobaven confinats al Rosselló i no convenia de cap manera que retornessin a l'Empordà.

El 22 de juliol de 1640 mor a Perpinyà el duc de Cardona, Virrei de Catalunya i és nomenat Virrei el bisbe de Barcelona, Gil Manrique. Un bisbe és sempre un Virrei feble²². Catalunya intensifica llavors els contactes amb França per demanar ajut contra els soldats de Felip IV. La guerra entre Catalunya i l'exèrcit del seu rei, és latent i les cartes de Pau Claris als Jurats de Girona ja la deixen entreveure.

El 27 d'agost el diputat eclesiàstic escriu a la ciutat amb un to de molta gravetat. La Generalitat ha reunit la Junta de Braços i demana, amb un cert dramatisme, que Girona vigili «per no donar lloc que els soldats entressin en aqueix Empurdà i fessin les hostilitats passades i les que fan a la vila de Perpinyà, i que ne avisen (a) los de Figueras, Junquera i Seret, perquè entretant no es descuiden de assegurar-se dels passos que tant convé per la quietud d'aquest Principat». La Diputació, per la seva banda, promet fer tot el que li toca «aventurant persones i hisendes»^{22b}. El record de les malvestats dels terços al seu pas per les comarques gironines i les violències a què sotmeten actualment la capital del Rosselló, són un argument exposat repetidament car ve a recolzar la tesi bèl·lica de la Generalitat.

La carta que el mateix dia escriu als Jurats de Figueres té un to d'inquietud semblant: L'Empordà ja té experiència de les brutalitats dels soldats i «que no respecten ni a Déu ni a les coses sagrades». Cal vetllar, doncs, perquè ara no tornin. S'encomana també als figuerencs i a la gent d'altres viles que guardin el Portús i informin a la Generalitat de qualsevol moviment de tropes a la frontera²³. I en els mateixos termes s'escriu també als cònsuls de la Jonquera que són els qui poden informar amb major coneixement a les autoritats de Barcelona, sempre en connexió amb Figueres i Girona²⁴. El mateix dia 27 Claris comunica als Jurats de Girona com han estat descoberts i empresonats Aleix de Sentmenat i dos canonges a Perpinyà, i considera aquest fet contrari a les Constitucions de Catalunya. Demana que es mantinguin mútuament i contínuament informats la Generalitat i la Ciutat de Girona²⁵. A la fi de la carta torna a insistir en la urgència de vigilar els passos de la frontera. L'eix Girona-Figueres-La Jonquera és tingut per essencial per la defensa de la terra.

El primer de setembre hi ha una nova carta de Claris als Jurats gironins amb accents encara més dramàtics. Afalaga els habitants de Girona i els convida a animar les altres ciutats i viles en la defensa del Portús i dels altres

^{21b} Els colls de Banyuls, el Portús i Panissars obren la porta cap a l'Empordà; el primer directament a Roses i Castelló, i els altres cap a Figueres. Són els més importants, però n'hi ha d'altres com els colls de Lli, d'Ares, etc.

²² Els diputats van rebre malament en nomenament del bisbe de Barcelona com a Virrei. Abans del nomenament havien escrit al seu ambaixador a Madrid, P.B. de Manlleu, perquè exposés el seu criteri: «...y que no sia bisbe ni persona de poca autoritat, que seria llançar-ho a perdre tot». Barcelona, 31 de juliol 1640. ACA, *Generalitat, Lletres trameses* 855, f. 389v.

^{22b} ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, 856, ff. 34r-35r.

²³ *Ibid.*, f. 36rv.

²⁴ *Ibid.*, f. 35v-36r.

²⁵ El 27 d'agost 1640, Claris escriu als cònsuls de Perpinyà i als jurats de Girona sobre aquest empresonament de ciutadans perpinyanesos: ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, vol. 856, f. 38rv.- A les Corts, en la proposició impresa que presenta la Generalitat als Braços el 10 de setembre, es torna a parlar de que «los soldados de la vila de Perpinyà havien capturat los canonges Josep Coll y Ramon Ros, don Aleix de Senmenat, don Gabriel de Lluçà, don Llorens de Sinisterra, Jacinto Ham y altres, en notòria contrafactio de las generals constitucions de Catalunya...» B. de RUBÍ, *Les corts generals de P. Claris*, o.c. pàg. 115.

¹⁹ J. de CHÍA, *La revolución de 1640. Apuntes sobre la parte que en ella tomaron Gerona y su veguerío*, a «La festividad del Corpus en Gerona», Apéndice III. Girona, 1895, pàg. 238.

²⁰ Aquest trasllat del virrei i de l'Audiència a Girona va durar des del maig de 1635 fins al gener de 1637. El 24 de gener tornaren finalment a Barcelona.

²¹ Bayetolà, del Consell d'Aragó, escriu a J. L. de Villanueva i al Rei, el 14 de juny de 1636: «Esta Provincia se sustenta por milagro pues ni hay Virrey ni quien administre justicia». Cfr. ELLIOTT, o.c., pàg. 304.

passos. L'objecte és el mateix: no deixar tornar els soldats que havien estat foragitats per la revolta camperola. El to és més insistent: considera la necessitat i el perill immponents. La tasca que es fa a Barcelona i la vigilància de Girona són missions complementàries i ambdues indispensables: el futur del Principat depèn del que es resolgui a la Junta de Braços i, alhora, d'una decidida defensa de la frontera que s'encomana a Girona²⁶.

La ciutat de Girona s'ha convertit en sentinella de tot l'Empordà. No sols vigila la frontera. A primers de setembre informa a Barcelona que els cònsuls de Castelló d'Empúries han descobert 18 o 20 galeres, i poden ser més a causa de la boira. Immediatament Claris posa en estat d'alerta totes les poblacions de la costa des de Mataró a Cadaqués. Els Jurats de Girona es preparen: compren armes a la Generalitat i pólvora al Consell de Cent. L'abat de Galligans és qui té cura d'adquirir-les per encàrrec de la ciutat²⁷.

5. LA GUERRA

Fou en el *Consejo de Estado* del 24 d'agost que Olivares va expressar enèrgicament la seva opinió: Els catalans eren traïdors i calia reduir-los per la força. «*El primer negocio, señor, y el mayor es allanar a Cataluña*», va dir obertament el ministre espanyol en un discurs memorable. Per altra banda, Richelieu estava ben informat del malestar de Catalunya i a punt d'intervenir-hi. Si és cert que el ministre francès procurava crear i desvetllar enemics d'Espanya per tot arreu del món, no està provat que agitadors seus intervinguessin de fet en la revolta catalana²⁸. Però indubtablement estava sempre a punt d'ajudar als enemics del rei d'Espanya. Tristament el Principat serà una joguina utilitzada per les dues potències segons llurs interessos.

Fou l'equip revolucionari de Pau Claris i els seus col·laboradors que va iniciar els contactes amb França com a reacció pels agravis rebuts de la Cort²⁹. Francesc de Vilaplana i Aleix de Sentmenat són els qui s'encarreguen en concret d'aquests contactes l'estiu de 1640. Vilaplana era nebot de Claris i Sentmenat tenia llavors el càrrec de sargent major de Barcelona. Ambdós eren de l'estament noble, d'aquella aristocràcia empobrida i ressentida contra Espanya. Molts d'ells integraven el grup separatista del canonge Claris.

Amb l'empresonament de Sentmenat a Perpinyà, els afers es precipitaren. Catalunya demanava ajut militar a França i, per suggeriment del Consell de Cent, especialment insistien perquè fos enviat un cap militar amb experiència. Les gestions es feren públiques a mig setembre i, finalment, el 24 de setembre de 1640, al convent caputxí de Ceret, Ramon de Guimerà, i Francesc de Vilaplana signaven els acords amb els francesos³⁰. Els catalans –diu Sanabre– «eran novatos en los negocios militares, y los franceses llevaban toda su vida consagrada a la guerra». I a

la intriga, caldria afegir. De fet, els dirigents d'aquest equip conspirador de Pau Claris, massa confiats, inexperts i apretats per l'hostilitat d'un gran exercit, signen uns acords que representen no tant l'ajut de França al Principat, com l'ocupació de Catalunya pels francesos.

Quan Claris convocà les Corts Generals pel 10 de setembre de 1640 i demanà que la ciutat de Girona fos amatent a enviar-hi els seus síndics, tornà a insistir en el deure de vetllar pels passos de la frontera. En aquestes corts es decidirà oficialment la defensa del Principat contra l'exèrcit d'Espanya, és a dir, la guerra. A primers de setembre, amb l'assentiment dels Braços, Catalunya comença a organitzar-se militarment. Però ja feia diverses setmanes que les ciutats, entre elles Girona, havien començat a encarregar armes i monicions tant a Barcelona com a l'estranger³¹.

6. ELS CIUTADANS DE GIRONA COOPEREN A LA GUERRA.

El 29 de setembre de 1640, cinc dies després de fer-se públics els pactes de Ceret, Girona organitza obertament el seu exèrcit tot unint-se a la Generalitat. Joan Batlle és nomenat sargent major de la vegueria de Girona i amb 4 companyies de gent de les nostres comarques acut a Ceret seguint ordres del diputat Tamarit³². Encara hi ha una petita dissensió entre Girona i la Generalitat. Sia que l'ajut de la ciutat a la frontera resultava ja suficient o que era més urgent la defensa del front del sud i de la part d'Aragó, el cas és que Josep Sacosta, cap de l'exèrcit català, abandona Ceret i passa per Girona camí de Barcelona. Els Jurats no hi estan d'acord i escriuen a la Diputació protestant-ne. Francesc de Montpalau és enviat personalment a queixar-se a Barcelona, car hi ha el perill de desertió general en l'improvisat exèrcit català que es troba concentrat a Ceret³³. De moment es va fer cas de les paraules de Montpalau. Amb tot, a finals de desembre, trobem que Sacosta és Mestre de Camp a Martorell col·laborant en la defensa del Principat en aquella comarca, però l'estiu de 1641 torna a ser a l'Empordà.

A Catalunya les corporacions i la població en general han assumit pacíficament els pactes amb França, però sense massa entusiasme, igual com un naufrag s'aferra a una taula de salvació. Entenen que és un ajut imprescindible davant el perill imminent d'invasió. El pas que ha donat la Generalitat és força ben acceptat. Una de les declaracions més efusives és la del capítol de Manresa que parla «*del bon acierto ha fet aqueix molt il·tre. Consistori de Vostra Senyoria en ampararnos a tots amb lo amparo de la Majestat Christianissima, medi acertadissim per a deslliurnos destas aflixions y treballs que ens causa l'exercit castellà... Nos ne prometem un bon èxit y lo que es deu més desitjar una quietut per a tot el Principat*»³⁴.

En començar l'any 1641 s'enforteix, no sense dificultats, l'equipament militar a les comarques gironines. Francesc de Tamarit i Rafael Antich, respectivament diputat i

²⁶ ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, 856, fols. 43v-44v.

²⁷ Barcelona, 4 de setembre 1640: Claris als Jurats de Girona (ACA, *Ibid.*, ff. 54r-55r. L'abat de Galligans, Gispert d'Amat, fou més endavant elegit Diputat Eclesiàstic pel trienni 1644-47, després de Bernat de Cardona, ardiaca de la catedral de Girona, que va ser l'immediat successor de P. Claris.

²⁸ Sanabre ho afirma, però aporta només testimonis del bandol francès: v. SANABRE, o.c., pp. 90-91.

²⁹ El grup de conspiradors al costat de Claris ha quedat demostrat per ELLIOT, o.c. pp. 452 i ss. Cfr. SANABRE, p. 92.

³⁰ Guimerà, substituït de Sentmenat, recelava dels compromissaris francesos que eren el comte d'Espenan i Bernat Plessis de Besançon. En canvi Vilaplana els hauria concedit tot. Pel text dels acords de Ceret v. SANABRE, o.c., p. 99.

³¹ ACA, *Generalitat, Lletres trameses*, 856, ff. 54-55: Per la ciutat de Girona, l'abat de Galligans compra armes a la Diputació i pólvora al Consell de Cent.

³² ACA, *Generalitat, Correspondència oficial*, caixa 33, agost 1640. Joan Batlle, ciutadà, serà Jurat en Cap l'any 1644.

³³ Girona, 4 de novembre 1640: el Jurats de Girona als Diputats (ACA, *Generalitat, Correspondència Oficial*, caixa 35, novembre 1640, «Colectividades»).

³⁴ Manresa, 10 de febrer 1641: el Capítol de Manresa a la Generalitat (ACA, *Generalitat, Correspondència oficial*, caixa 37, «Colectividades. Cabildos catedrales»).

oidor militars de la Generalitat, vénen personalment a dirigir la defensa. Antich corre a través de tot l'Empordà organitzant-hi realment un exèrcit. Escriu a Barcelona explicant que les dificultats són especialment de caire econòmic, per la qual cosa es recluta poca gent. Arriba un jurat de Girona al davant de les tropes de reforç que envia la ciutat i que són ben escasses. De fet, només hi ha la vella companyia de Girona i un grup nou de tropa pagat pel Capítol. L'abat de Galligans, amb els seus ajudants Axada i Canter, malden per reunir una companyia de cavalls: la ciutat hi contribueix amb 2.000 lliures i el Capítol amb 1.000. Antich per compte de la Generalitat i l'abat de Galligans per la ciutat de Girona es mouen activament a la recerca d'homes i diners de cara a organitzar una xarxa defensiva que sigui segura. S'ha rebut notícia que una galera i dos bergantins han desembarcat a Banyuls i ja han començat a incendiar algunes cases. Els Jurats de Girona envien gent d'armes per assegurar el Coll de Banyuls³⁵.

El juny de 1641 hi ha tres cartes del bisbe de Girona a la Diputació en les quals es posa en evidència que tant el bisbe com el Capítol han ajudat a la defensa de la terra contra l'exèrcit castellà, equiparant-se la seva contribució a la de la ciutat. La Diputació havia demanat al bisbe Parcero que intervingués per tal que la ciutat acudís en ajut de Tarragona, més exposada a l'assalt de l'exèrcit espanyol. El bisbe diu que així ho farà però que no caldria, car Girona és puntualíssima en la defensa del Principat. En la mateixa carta el bisbe afirma que les baronies depenents de la Mitra han contribuït com ningú a organitzar la defensa posant-se directament sota les ordres de la Generalitat. La Bisbal ha fet un esforç màxim i ella sola té 40 homes vigilant el port de Palamós³⁶. Hi ha una carta de Ricardell, governador de Palamós, als Diputats, que dóna testimoni d'aquesta elevada contribució dels pobles del Baix Empordà. Des d'allí recomana que no es faci lleva per auxiliar Tarragona car seria en detriment de la defensa del port i vila de Palamós, i, essent una porta per on podrien entrar els enemics, representa un perill constant que cal assegurar amb seny³⁷.

Davant dels precs de la Diputació que per tercera vegada l'insta a cooperar més a l'organització de la defensa, el bisbe Parcero assegura que el clergat gironí ha contribuït tant com podia i que a ell mateix no li és possible més esforç. La renda del bisbat no li dóna ni per viure i el prelat mai no ha volgut ser gravós als seus diocesans ni treure'n diners. Contribuirà juntament amb el capítol com ha fet en les altres ocasions. Recorda que últimament ha donat 300 lliures a la ciutat i 200 a la Generalitat per anar formant l'exèrcit de Catalunya. El bisbe de Girona, tot i no ser català, és l'únic que participa al costat dels organismes del Principat i que recolza la seva postura reivindicativa³⁸. S'ha d'interpretar aquesta insistència de la Generalitat prop del bisbe, buscant la seva contribució personal i, sobretot, la seva influència prop de la ciutat, com una

expressió de les dificultats que hi havia per organitzar un exèrcit defensiu. Després d'un any de la revolta dels «segadors» els catalans són encara irredolents en acudir a la defensa. Els homes de Pau Claris no troben en la població prou esperit bel·licós per dur endavant els seus plans de subversió. Havia resultat més fàcil la revolta popular que no pas ara l'organització de la guerra.

D'aquestes dificultats en queda constància clara en unes cartes dels Jurats de Girona a la Diputació el mes d'agost de 1641. La ciutat reclama les companyies que té desplaçades al camp de Tarragona perquè tornin a les nostres comarques. Expliquen francament com es disposaven a marxar cap a Tarragona però foren avisats pels Jurats de Sant Feliu de Guíxols i de Blanes en el sentit que l'armada espanyola era a la vista d'aquests ports. Per això els homes de Girona acudeixen a aquestes dues viles marineres i, tot seguit, requerits per Sacosta, van en direcció a Roses. L'armada ha desembarcat en aquesta badia i projecta d'incendiar Castelló d'Empúries. Els nostres Jurats es lamenten d'haver d'anar d'ací d'allà, i acudir a un poble i a l'altre de l'àmplia contrada. Per això reclamen les dues companyies que la ciutat té a Tarragona per tal que es traslladin al nord. Insisteixen que Girona té la responsabilitat de la defensa de l'Empordà i que necessita aquí tots els seus pocs efectius militars de que disposa per poder dur a terme aquest encàrrec³⁹.

La defensa de les comarques de Girona forma part del projecte de recessió que mena la Generalitat. Les classes dirigents de la ciutat van col·laborar-hi intensament. En una carta del prior de la Confraria de Sant Jordi, és a dir, de l'estament noble de la ciutat de Girona, es posa en evidència la participació de l'aristocràcia gironina en la defensa del Principat. A la vegada insinua que la dispersió dels possibles caps de l'estament militar representa una dificultat: «*La major part dels militars de està ciutat està actualment servint a la guerra, part en les parts de Tarragona y part en les parts de Roses i Rosselló...*» La resta, seguint les ordres dels diputats s'ajuntaran en defensa de l'Empordà «*tots unànimes y concordes per a servir conforme Vostra Senyoria nos mani, que acudirem com deven y tenim obligació*»⁴⁰.

Aquesta fou la contribució de la ciutat a la defensa de la terra tal com li requeria Pau Claris en les seves cartes. La seguretat dels passos de la frontera i de l'Empordà fou ben guardada pels gironins, i l'exèrcit espanyol no va tornar a entrar de moment a les nostres comarques. Els qui van entrar foren els aliats francesos i es quedaren al país al llarg de quasi 20 anys. La ciutat de Girona és testimoni d'aquell seu ajut que aviat degenerà en repressió.

³⁵ Figueres, 29 de gener 1641: Rafael Antich als Diputats (ACA, Generalitat, Correspondència Oficial, caixa 37).

³⁶ Parcero a Claris, 19 de setembre 1641: *Ibid.*, Correspondència oficial, caixa 38, «títulos».

³⁷ Palamós, 26 de juny 1641: «Las vilas de la Bisbal, Cruhillas, Peretallada, Callonje y los llochs de St. Sadurni, Volpallach y universitat forana de la mateixa vila de la Bisbal, són les més vehinas de las que sempre han servit y vuy en dia servexen ab gent armada per servey de Déu, de la Provincia y custodia del port de mar de la present vila de Palamós...» ACA, Generalitat, Correspondència oficial, caixa 38, v. Apèndix documental, X, pàg. 000

³⁸ Cartes de Parcero a la Generalitat, del 24 i 28 de juny 1641: ACA, Generalitat, Correspondència oficial, caixa 38 «Títulos». Per l'expulsió d'aquest bisbe: Cfr. J. BUSQUETS, *Dues cartes del bisbe de Girona, Gregorio Parcero, des de l'exili (1643)*, a AIEG, «Homenaje a S. Sobrequés Vidal», vol. 22, 1974-1975, pp. 351-363.

³⁹ Cartes dels Jurats de Girona a la Generalitat, del 26 i 28 d'agost 1641. ACA, Generalitat, Correspondència oficial, caixa 39.

⁴⁰ Francesc Prats i Francesc Sacoromina, respectivament prior i claviari de la Confraria de St. Jordi, escriuen als Diputats el 2 de setembre de 1641: ACA, Generalitat, Correspondència oficial, caixa 39.

RESUM:

A la revolta del segle XVII, els catalans de les ciutats no van ser tan amatents com els del camp a sumar-se a la insurrecció. De tota manera, tampoc s'ha de confondre la protesta violenta dels camperols, aquella primavera de 1640, i la posterior guerra de secessió de Catalunya.

Pau Claris, com a cap de la Generalitat i màxim representant de la facció revoltosa, fou qui arrossegà els altres grups i classes socials a participar a la guerra de separació un cop superada la revolta camperola. En efecte, la petita noblesa i els eclesiàstics que van substituir a la burgesia barcelonina en la direcció de la Generalitat eren més bel·licosos i ressentits que la gent de les ciutats, en principi més inclinada al pacte. A la llarga, Claris va saber aglutinar també a la classe ciutadana entorn de la seva política d'insurrecció.

Hem treballat sobre una trentena de cartes de Claris als ciutadans de Girona. Hi ha molta correspondència entre la Generalitat i les ciutats; en el cas de Girona, els seus jurats, bisbe, canonges i nobles. Com a resultat d'aquesta influència, Girona es posà al costat de la Generalitat per la defensa de la terra. Les Corts Generals donen una base legal a la guerra i a Girona se li encomana la vigilància de la frontera i la defensa de l'Empordà. A la tardor i a l'hivern de 1640-41 es provoca el canvi cap a la política de rebel·lió. Les 13 cartes que publiquem a l'apèndix posen de manifest la maniobra política i l'assentiment dels ciutadans de Girona.

SUMMARY:

During the revolt of the XVII th century the Catalan townsmen were not as ready as the countrymen to join the insurrection. Anywhere, the violent protest in the spring of 1640 should not be mistaken for the later Catalan secessionist war.

It was Pau Claris, acting as the head of the Generalitat and as the highest representative of the rioter group, who won over the other groups and social classes to take part in the secessionist war, once the countrymen's revolt was over. The low nobility and the clergymen, by whom was replaced the bourgeoisie of Barcelona in the direction of the Generalitat, were, in fact, more warlike and bitter than the townsmen who, in principle, were rather inclined to make agreements. In the long run, Claris gained also the class of the townsmen for his rebellious policy.

I worked on about 30 letters from Claris to the townsmen of Girona. There is a lot of correspondence between the Generalitat and the towns; in the case of Girona concerning its «jurats» (Councillors) bishop, canons and the nobility. As a result of this influence, Girona sided with the Generalitat in order to protect the land. The General Assembly gave a legal basis to the war and Girona was entrusted with the guard of the frontier and the protection of the Empordà. In the autumn and winter of 1640-41 was brought about the change to the policy of revolt. The 13 letters I publish as an appendix reveal the political manoeuvre and the assent of the townsmen of Girona.

APÈNDIX DOCUMENTAL

I – PAU CLARIS ALS JURATS DE GIRONA (Barcelona, 27 d'agost 1640) *Els recomana la vigilància de la frontera, i que avisin a les autoritats de Figueras, La Junquera i Ceret per assegurar que l'exèrcit no invadeixi el Principat des del Rosselló.*

«Als Il·lres. y molt Magnífichs Srs. Jurats de la Ciutat de Gerona.

La de V^{sa}. M^{sa}. de 25 del corrent mes tenim rebuda per lo propi ab las copias de las de Çeret, la Junquera y Figueras. Estimam a V^{sa}. M^{sa}. com és rahó lo cuydado y diligencia y perque nos apar que las materias demanen quen donem rahó a las persones dels tres estaments per esser de las mes graves podian succehir, havem resolt juntarlas esta matinada, avisantne també a la Çiutat, y la resolució ques pendrà la enviarem a V^{sa}. M^{sa}. per propi, y per quant de las matexas cartas y en particular dels de la Junquera, veyem mentres que tarda la resolució perilla no succehescan nous accidents que serian de mal remediari, tornam enviar aquest propi per a supplicar ha V^{sa}. M^{sa}. que continuen en sos preventions en major servey de Sa Majt., que nou seria donar lloch que los soldats entrassen en aqueix Empurdà y fessen las hostilitats passadas y las que fan a la Vila de Perpinyà, y que ne avisin los de Figueras, Junquera y Çeret, perque entretant nos descuyden de assegurar-se dels passos que tant convé per la quietut de aquest Principat. Assegurant a V^{sa}. M^{sa}. que per nostra part ab las veras possibles accudirem a tot lo que per la obligació de nostres carrechs nos toca fins a venturar nostras vidas y haciendas. Guarde Déu. Barcelona y Agost als XXVII de MDCXXXX'.- Després de haver scrita esta nos ha aparegut escriurer també ha ditas Universitats de Figueras, La Junquera y Çeret, ahont arribarà lo mateix correu.

Lo Canonge Pau Claris.
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses, vol. 856, ff. 34r-35r)

II. – CLARIS ALS JURATS DE GIRONA (Barcelona, 27 agost 1640) *Convocació de la Junta de Braços. Els comunica l'empresonament de Senmenat i altres patriotes a Perpinyà. Insisteix en la vigilància de la frontera.*

«Als Il·lres. y molt Magnífichs Sors. los Jurats de la Ciutat de Gerona.

Il·lres. y molt Magnífichs Sors.

Ab esta enviam a V^{sa}. M^{sa}. la resolució se ha pres en la brassos havem juntats dematí y porrogats per a esta tarda, per a que V^{sa}. M^{sa}. se aconsolen que assí fem tot lo que podem y judicam ser convenient per a la bona dispositió de las materias corrents. Aquest despaig fem per propi que despedeix lo Sr. Virrey per a informarse de las capturas de Don Aleix Sanmenat, Canonge Ros y Hiacinto Ham y de la causa dellas, que desija sumament Sa Ex^{ta} se guarden les constitutions de Cathalunya, privilegis y exemptions de las persones ecclesiastiques y militars, universitats y singulars desta Provinçia, si algun accident se succehirà se serviran manarnos avisar encontinent. Quant a la defença de la Provinçia y passos della, procuraran se tinga vigilancia y ab la guarda neçessària que en tenir avís del propi que lo dia present a mig dia havem despedit fins a Çeret pendrem resolució del que se haurà de fer en

servey de sa Majt. y benefici desta Provinçia ab la prestesa y puntualitat deguda. Guarde Déu a V^{sa}. Magnificencias. Barcelona y Agost als XXVII de MDCXXXX'.

Lo canonge Pau claris
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses, vol. 856, f. 38v)

III. – CLARIS ALS CONSOLS DE PERPINYÀ (Barcelona, 27 agost 1640) *Sobre l'empresonament de patriotes per part dels espanyols. S'ofereix en ajut de Perpinyà.*

«Als Il·lres. y molt magnífichs Srs. los Consols de la fidelissima vila de Perpinyà.

Il·lres. i molt magnífichs Srs.

Per cartas dels Jurats de Gerona, Consols de Figueras, Junquera y Ceret havem entés que los soldats continuen les oppressions contra aqueixa Vila y que ara de nou ha girada la artilleria contra ella y capturat en lo portal a don Aleix de Sanmanat y han també capturat lo Canonge ros y Hiacinto Ham, desitjam molt tenir notitia per menor del que passa en aqueixa Vila. Aquest matí havem tingut brassos ques son porrogats per esta tarda la resolució dels quals enviam a V. Magnificencias a qui supplicam nos advertescan lo que per nostre part podem obrar en servey de Sa Majt. y benefici de aqueixa Vila que no faltarem al que més convindrà encara que sia aventurar nostras vidas y aziendas. En substantia conté lo mateix altra que havem scrit a V^{sa}. Magnificencias lo dia present per propi despedit a la una passat migdia remesa als Consols de Saret. Guarde déu ha V^{sa}. Magnificencias. Barcelona y Agost als XXVII de MDCXXXX'.

Lo Canonge Pau Claris
Il·lres. y Molt Magnífichs, etc.
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses, vol. 856, f. 38 rv)

IV. – PAU CLARIS ALS JURATS DE FIGUERES (Barcelona, 27 agost 1640) *Sobre els excessos dels soldats a Perpinyà i la vigilància de la frontera.*

«Als Magnífichs Jurats de la vila de Figueras. Magnífichs Srs.

En aqueix Empurdà ja tenen experimentat los maltractes fan los soldats sens tenir respecte a Déu Nre. Sr., ni ha cosas sagradas. Y puig Nre. Sr. los ne ha deslliurats han de procurar per tots los medis possibles guardar noi tornen perque seria molt gran deservei de sa Magt. acabassen de arruinar aqueixa terra. Lo més acertat és tenir ben guardats Lo Portús y altres passos. Supplicam a V^{sa}. M^{sa}. procuren ab totas las veras possibles que stigan ben guardats, ajudantse de las altres vilas y llochs y circumvehins, donantse la ma los uns als altres, que nosaltres stam molt attents per acudir conforme la obligació que nostres carrechs demana. En aquest punt tenim junta de brassos per a veurer que podem fer per ocasió de nous excessos fan en la Vila de Perpinyà los soldats y la captura de don Aleix Semmanat. De ques resoldrà donarem avís, fassan nos mercé V^{sa}. M^{sa}. de donarnoslo de totas las intelligentias que tindran del que aniran fent y obrant los

soldats dels designes que tindran. Guarde Déu a V^s. M^s. Barcelona y Agost als XXVII de MDCXXXX^o.

Lo Canonge Pau Claris
Magnífichs Srs., etc.
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses, vol. 856, f. 36rv.)

V. – PAU CLARIS ALS CONSOLS DE LA JUNQUERA-
(Barcelona, 27 agost 1640) *Vigilància del pas del Portus i opressions dels soldats.*

«Als Consols de la vila de La Junquera.

Per una carta que V^s. M^s. scrigeran lo dia de St. Barthomeu als Consols de Figueras hem entés lo perill quei ha que los soldats ques troban en Roselló no ocupen lo pas del Portús y altres per poder continuar las opresions fan al Comptat de Roselló en tant gran deservet de Sa Magt., Déu lo guarde. V^s. M^s. ja veuan la convenientia quei ha en que aqueixos passos stigan guardats perque los soldats no fassan en lo Empurdà vexacions com las passadas y com las que fa a la Vila de Perpinyà y axí los supplicam continuen en ferhi las diligencias possibles perque stigan ben guardats los passos y de fernos a saber los avisos tindran per a que a la ocasió pugam acudir segons la necessitat demanarà. Ja scrivim a las altres universitats vehines acuden al mateix. En aquest punt tenim juntats brassos per a la captura de don Aleix Semmanat y nous procehiments avisen V^s. M^s. fan los soldats en Perpinyà, de la resolució ques pendrà donarem avis. Guarde Déu a V^s. M^s.
Barcelona y Agost als XXVII de MDCXXXX.

Lo Canonge Pau Claris
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses, vol. 856, ff. 35v-36r)

VI. – PAU CLARIS ALS JURATS DE GIRONA (Barcelona, 1 setembre 1640) *Els insisteix per la defensa de la frontera, mirant d'encoratjar a d'altres poblacions.*

Als lltres. y molt Magnífichs Srs. Jurats de la Ciutat de Gerona.

lItres y Molt Magnífichs Srs.

No podem acabar de referir a V^s. M^s. les degudes gracies per la vigilantia y cuydado tenen en materias que tan importan axí a exa ciutat com a tota la Provincia nosaltres estam atents al mateix y les estam tractant y conferint ja ab Junta de brassos ja ab Junta particular per a ellas destinadas en las quals esperam dins breu temps se pendrà alguna acertada resolució per a la bona directió y aciento de ditas materias. En lo entretant supplicam affectuosament a V^s. M^s. se servescan alentarse y alentar als pobles circumvehins a la guarda y custodia dels passos del Portus y altres que importa sumament, exortantlos que en lo entretant que assí se pren alguna resolució, se alivien los uns als altres y se ajuden a suportar aquest treball y cuydado que encara que sia tant gran com lo consideram, la necessitat y perill imminent és major y axí importa no descuydarse assegurant a V^s. M^s. que nosaltres no cessam nit y dia treballant en aquest fet y procurar la consolació universal desta Provincia ab tots los medis que judicam son més convenients per alcançr aquest

fi. Guarde Déu a V^s. M^s. Barcelona y setembre al 1°. de MDCXXXX^o.

Lo Canonge Pau Claris
lItres. y molt magnífichs Srs.
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses 856, ff 43v-44v)

VII. – CLARIS ALS JURATS DE GIRONA (Barcelona, 4 setembre 1640) *Convocació de les Corts Generals. Avis de Castelló d'Empúries sobre el perill per la banda del mar.*

«Als lltres. y molt Magnífichs Srs. Los Jurats de la Ciutat (de) Gerona.

lItres. y molt Magnífichs Srs.

Be veiem que la necessitat serveix de spuela y obliga a V^s. M^s. a donarnos avisos de la que tenen per a la consolació y alivio del treball que sustentan las vilas y llochs circumvehins en la guarda dels puestos que tant importan. També asegurem a V^s. M^s. que per nra. part nos pert cosa, abans bé stam vigilants y cuidadosos en tot lo que consideram ser major servei de sa Magt. y benefici del Principat. En consequencia de assó, enviam a V^s. M^s. las cridas y lletres convocatorias de brassos generals que stan destinats per a X del corrent supplicam a V^s. M^s. se servescan per al dia senialat enviar son Sindich o Sindichs per a que ab son consell y dels demés pugam acertar en tot lo que sia servei de Déu Nre. Sr., de Sa Magt. y benefici universal de esta provincia. Air a la tarda reberem una de V^s. M^s. y avui de matí altre ab avisos de las materias corrents y asenialadament ab la última y ab copia de la dels Consols de Castelló de Empúries havem entés se eran descubertas devuit o vint velas de galeras y per la boyra que feya nos podian descubrir totas. Per assegurar-nos de assó los Sors. Consellers de aquesta Ciutat y nosaltres, de conformitat, havem despedit un propi ha tota diligencia a totas las vilas maritimas de aqueixa costa donantlos avis de assó y pregantlos quels nos donen del que entendran y sabran ab certitut axí de aquestos com de altres vaxells en cas sen descobrirà, perque nosaltres pugam acudir ab prestesa ha tot lo convenient y necessari. En rahó de las de las balas que V^s. M^s. nos demanen, lo Sr. Abat de St. Pere de Galligans nos ha dit las te comprades, nosaltres vendrem a V^s. M^s. dos çentes piques ha rahó deu reals la pica que és lo cost ab que los te lo General. Nosaltres havem enviat una embaxada als Srs. Consellers supplicantlos fossen servits acomodar ha V^s. M^s. ab la pólvora que demanen, annos respost que ells no podien fer sens darne rahó al Consell de Cent lo qual en aquest punt està junt per a tractarho. Gde. Déu ha V^s. M^s. Barcelona y Setembre als IIII de MDCXXXX^o.

Lo Canonge Pau Claris
lItres y molt Magnífichs, etc.
Los Deputats, etc.

(A.C.A., Generalitat, Lletres Trameses, vol 856, ff. 54r-55r)

VIII. – CARTA DE JOAN BATLLE A LA GENERALITAT (Girona, 29 setembre 1640) *Ha estat nomenat sargent major de la Vegueria de Girona i es disposa a anar a Ceret a les ordres del diputat Tamarit.*

«Senyors Diputats.

Ai 26 de setembre rebí la de V^s. S^a ab la apatent

de Sarjento Major de la Vagaría de Gerona y per orde del Molt Illustre Sr. Francisco de Tamarit, Diputat Militar de Catalunya, tingué d'acudir en la Vila de Seret ahont stic governant quatre Companias de la Vagaría de Gerona, de hon nom mouré fins tinga altra horde.

Guarde Déu a Vostras Senyorias. Y Setembre als 29 de 1640.

Juan Batlle.

(ACA. Generalitat, Correspondencia Oficial, caixa 33, agost 1640)

IX. – ELS JURATS DE GIRONA A LA GENERALITAT (Girona, 4 novembre 1640)

Perill de deserció a l'exèrcit català. Protesta de Girona pel trasllat de Sacosta. Missió de l'abat Montpalau.

«Molt Illtre. Senyor.

La vinguda de Don Josef de Çacosta ha alborotats los ànimos de totes les persones desta comarca, que si no és que V.S. sie servit en manarlo tornar a Ceret a Governar les armes, judicam per perdudes estas materias. Perque tenim intelligentia que tota la noblesa y particulars an de desar sos puestos, si no son governats per ses mans com llargament dirà a V.S. fra Don Francisco Montpalau, ab nostres sindichs, al qual avem suplicat dexar los negossis que V.S. li te encomenats, a Pera Axada, son company, y anàs encontinent a representar a V.S. sie servit fernos mersè donarlos tota fe y crehensa en lo que de part nostra diran y explicaran a V.S. La Divina Magestat a V.S. guarde.

Gerona y novembre, 4 de 1640.

Molt Illtre. Sr. De V.S. molt afectats servidors.

Els Jurats de Gerona.

(ACA. Generalitat, Correspondencia Oficial, caixa 35, Nov. 1640. «Colektividades»)

X. – EL GOVERNADOR DE PALAMÓS A LA GENERALITAT (Palamós, 26 juny 1641)

Recomana que no s'envi la gent del Baix Empordà a Tarragona, ja que el port de Palamós necessita vigilància.

«Las Vilas de la Bisbal, Cruhillas, Peretallada, Corçà, Palafurgell, Cailloje y los llochs de St. Sadurní, Volpallach y Universitat forana de la matexa Vila de la Bisbal, són les més vehinas de las que sempre han servit y vuy en dia servexen ab gent armada per servey de Déu, de la Provincia y custodia del port de mar de la present Vila de Palamós estimaré a V.^a.S.^a. se servezca si és possible eximir ditas Vilas y llochs de haver de fer lleva per Tarragona que és cert y ver que tenint ditas Vilas i llochs la gent tenen en esta Vila y adames de aquella hajen de fer altre lleva, y lo enemich volgués intentar ab Galeras voler entrar en est port, estaria la terra expoliada de gent y no sabrie hahont acudir per poder tenir socorro lo que faltaria havent de anar gent en Tarragona de ditas Vilas y llochs y particularment tenint com ne te tanta necessitat dit port, y confiat me farà V.^a. S.^a. tota merçè en dexarme per servey de aquella ditas Vilas y llochs, a qui Déu guarde a V.^a. S.^a.

Desta Vila de Palamós y Juny als 26 de 1641.

De Ricardell, governador de Palamós.

Als Srs. Diputats del General del present Principal de Cattalunya.»

(ACA. Generalitat, Correspondència Oficial, caixa 38)

XI. – ELS JURATS DE GIRONA A LA GENERALITAT (Girona, 26 agost 1641)

S'avis del perill que corren Blanes i Sant Feliu de Guíxols per mar. L'armada espanyola és al Golf de Roses.

«Molt Illtre. Sr.

A 24 del corrent, tenint alguna notissia que la armada enemiga avie secorregut a Tarragona y venie devés estes costes maritimes, resolguerem de que se acudís al socorro de les parts que sabessim ne necessitassen. Però hair dematí sabent, axí per la carta de V.S. com per dos altres que reberem dels Jurats de St. Feliu de Guíxols y de Blanes, que dita armada estava a la vista de dites Viles, y que hi havie algun perill, en continent ordenarem a nostre Jurat en Cap y Coronell, que marxàs ab tres Companyies de Cent homens cada una, ben armats, pagats y munissionats com en efecte va partir a la tarda per a socorrer ditas Vilas, o a la part que necessitàs de socorro, y anant marxant tingué per lo camí avis dels de St. Feliu, que ja en aquelles parts noy havie necessitat, y axí li donarem orde que sen tornas, perquè com lo gasto que est socorro ocasionave ere tant gran, nos ha aparegut evitarlo puix no havie de obrar efecte. Després de esser tornat dit nostre Jurat en Cap, havem rebut una carta de don Josef Çacosta en que nos avisa que la armada enemiga es en lo Golf de Roses, y que se encamina en aquella plassa, y axí que li enviem gent de socorro, nosaltres estam previnguts, per acudir ab lo major esforç que pugam, però com esta ciutat estiga impossibilitada de poder sustentar més del que sustenta ab dos companyies en lo siti de Tarragona sino és per espay de set o vuyt dies, havem determinat enviar persona de confiansa en Castelló, perque ab seguretat nos avisi si hi ha perill perquè pugam de prompte acudirhi conforme la necessitat demanarà, perque si per la sola vista de la armada cada dia avem de anar ab socorros, és cert que sens efecte, fent mostra lo enemich vindria ab est mal continuo dins poch temps sens fer altre guerra a acabar y destruhir esta y altres universitats, ans a paregut representarho a V.S. per propri a tota diligentia, per a que se servezca considerar si serie de importansia que les dos companyies tenim en Tarragona, vinguessen per estas parts, y manar que per lo Empurdà se acuda ab la Infanteria y Cavalleria que es menester, perque lo enemich no obre y destruesca la Campanya. Déu N.Sr. a V.S. com desitjam guarde. Gerona y agost 26 de 1641.

Molt Illtre. Sr.

De V.S. molt afectats servidors.

Los Jurats de Gerona.

(A.C.A., Generalitat, Correspondència Oficial, caixa 39)

XII. – ELS JURATS DE GIRONA A LA GENERALITAT (Girona, 28 d'agost 1641)

Asseguren que no poden sostenir dos fronts: el de Tarragona i el de l'Empordà. Reclamen les tropes gironines que són al Camp de Tarragona.

Illtres. Srs. Deputats del General de Catalunya.

Molt Illtre. Senyor.

La persona que avem enviat a Castelló de Empúries y altres parts per a tener intelligentias certas dels desigñis de la armada enemiga, nos ha referit a les sis hores de est matí que és arribada, que dita armada era entrada hair en lo migdia en Roses y que al tart desembarcava gent en manera que essent ja de nit arribaren

a carrera batuda dos Cavalls, ab que donaren avís a Castelló de Empúries que perillava nos posassen en forma per a invadir a dita Vila, y estant prenent resolució del que deviem y podiem fer axí entre les vuyt y nou hores havem rebut una carta de don Josef Çacosta, copia de la qual envian a V.S. juntament amb un plech quens ha remés perquel enviem per propri per les causes y rahons que V.S. veurà en dita carta, havem determinat encontinent que acuden Cent Mosqueters de socorro de prompte a dita vila de Castelló, y axí mateix enviar dit plech a V.S. suplicar y representarli tres coses. La Primera, que esta Ciutat està impossibilitada de poder cada dia acudir ab nous socorros que se li demanen y esperan demanar en estas parts marítimes segons se veu, que corren les materias de la guerra, sino és manant V.S. que tornen les Companyes que esta Ciutat te en lo siti de Tarragona, puix lo temps nos mostra que estas parts an de ser les més necessitades, com se veu de la copia de la carta del Rey Catolich, en que mana que sa armada se apodere de Cadaqués, Palamós y altres parts, y no és bé que destruit lo Camp de Tarregona y Rosselló si pot evitar-se, se caben y destruescan les partides del Empurdà. La 2ª que V.S. se servesca advertir que don Josef Çacosta, està desmayadíssim per veures faltat del que ha menester, com V.S. veurà del que resulta de sa carta, y sabem també per intelligentias molt certas, que està molt poch gustós de veurer que no és tan ben rebut y obeit com ell desitja y serie menester per conservació de tots. Y axí Senyor, deurie V.S. servirse pendrer ab tota brevedat un expedient per donar assiento a est negossi y enviar també algunes persones principals pràctiques en Milissia, que assistissen a dit don Josef Çacosta que verdaderament sabem per molt cert que el no tenir persones ab qui consultar la gravedat de les materias que corren li serveix de notable desconsolació. Y la 3ª, manar considerar molt lo que dit don Josef Çacosta scriu ab sa carta y que a esta Ciutat per ses poques forsses li és impossible fer lo que ab dita sa

carta se li demana, y asseguram a V.S. que lo que se a resolt, és tot lo que per ara pot ferse y que aventhi major necessitat farem tot lo esforç que porem per benefici de la Provinsia y servei de V.S. que lo Sr. guarde. Gerona als 28 de agost de 1641.

Molt Illtre. Sr.
De V.S. molt afectats servidors
Los Jurats de Gerona.

(A.C.A., Generalitat, Correspondència Oficial, caixa 39)

XIII. – L'ESTAMENT NOBLE DE GIRONA A LA GENERALITAT (Girona, 2 novembre 1641)

Tots els nobles gironins col·laboren intensament a la defensa de la terra, en els dos fronts, i es posen a disposició de la Generalitat.

«Molt Illtre. Sr.

La major part dels militars de esta Ciutat està actualment servint a la guerra, part en les pars de Tarragona y part en les pars de Rosas y Rosselló, y rebuda la de Vª.Sª. juntarem los pochos que som restats y tots unànimes y concordes determinarem partirse per a servir conforme Vª.Sª. ordena. Y axí mateix se deliberà que se avisasen los forasters de esta Vegaria estreta y ampla als quals se han despatxats avisos ab incerta de la de Vª.Sª., y si en altra cosa pot esta confraria servir a Vª.Sª. nos mane, que acudirem com devem y tenim obligació. Suplicant a Nostre Senyor la persona de Vª.Sª. guarde com pot y havem menester.

Gerona, Setembre 2 de 1641.

Molt Illtre Sr. B.L.M. de V.S.
Francesc Prats, Prior
Francisco Çacoromina, Clavari.

La Confraria de St. Jordi.»

(ACA. Generalitat, Correspondència Oficial, caixa 39)